वेति · यदि द्रव्यवाची ततः कर्म प्रधानम् द्रव्यं गुणभूतम् अथ सुखवाची तदा यागो गुणभूतः स्वर्गः प्रधानमिति । तत्र पूर्वपक्षः · अत्र यजेत जुहुयादित्यनेनाख्यातेन भावनाभिधीयते तस्यां च धात्वर्थ एव भाव्यः एकपदोपात्तत्वात् · स्वर्गस्तु पदान्तरोपात्तत्वाद्वाक्येन भाव्यतयान्वेतव्यः · वाक्यं च श्रुतेर्दुर्बलम् · स्वर्गस्य च भाव्यत्वाभावे सति गुणत्वमङ्गीकार्यम् · स्वर्गशब्दश्चात्र सुखसाधनचन्दनादिद्रव्यवाची चन्दनं स्वर्गो द्विरष्टवर्षाः स्त्रियः स्वर्गः कौशिकानि सूक्ष्माणि वासांसि स्वर्ग इति लोके व्यवहारदर्शनात् सर्वत्र शब्दार्थे तस्यैव प्रामाण्यात् · तच्च[1] कामयितुं योग्यम् तेन विना यागानिष्पत्तेः · द्रव्यं च भूतसिद्धम् कर्म तु भव्यं साध्यम् · भूतस्य च भव्यार्थता युक्ता दृष्टार्थत्वात् न तु[2] भव्यस्य भूतार्थता दृष्टोपकाराभावात् । तस्मादपि यागहोमादिर्धात्वर्थ एव भाव्यः । अथवा स्वर्गादिकामनैव यागाङ्गमित्यस्मिन्नपि पक्षे तथैव । न च यागेन किमपि फलं साध्यत ऽइत्युक्तम् तस्मादफलवत्त्वेव कर्माणि · निष्फलेषु च तेषु लोभाभावाद्बहुवित्तव्ययागसाध्यत्वाच्च न कश्चित्प्रवर्तेतेति न कस्यापि कर्मजन्यफलभोक्तृत्वापरपर्यायोऽधिकारः सिध्यतीति प्राप्तऽआह ·

फलयुक्तानि कर्माणि ॥२॥ फलं पुरुषाभीष्टं स्वर्गधनपुत्रादिकम् कर्माण्यग्निहोत्रादीनि फलयुक्तानि फलैः सम्बद्धानि फलवन्ति फलस्य साधकानि भवन्तीत्यर्थः । कथम् · इत्थम् · यजेत जुहुयादित्यत्र प्रत्ययस्य केवलमाख्यातरूपत्वमेवेति न मन्तव्यम् किं तु लिङ्प्रत्ययत्वेन विधिरूपत्वमप्यस्ति · तत्राख्यातत्वाकारेण भावनामाचष्टे विधित्वाकारेण पुरुषं प्रवर्तयति · पुरुषश्च स्वामित्वं फलमन्तरेण न प्रवर्ततऽइति तदपेक्षितं स्वर्गमेव भाव्यतया विधिरुपादत्ते । स्वर्गशब्दश्च सर्वोत्कृष्टे सुखे रूढः तथा हि यन्न दुःखेन सम्भिन्नं न च ग्रस्तमनन्तरम् इच्छामात्रोपनीतं तत्सुखं स्वर्गपदास्पदमिति · द्रव्ये तु लाक्षणिकः । तस्मात्स्वर्गस्य भाव्यत्वं विधिश्रुत्या सिद्धम् । धात्वर्थस्य भाव्यत्वमेकेन पदेन प्रतीयमानमपि न प्रत्ययेनावगम्यते किं तु प्रकृत्या · तथा सति स्वर्गभाव्यत्वं भावनायाः प्रत्यासन्नम् एकेनैव विधिरूपेणाख्यातप्रत्ययेनावगमात् । कामयोगादपि[3] स्वर्गस्यैव भाव्यत्वम्

१) कर्म (sic!) च marg. २) सप्तमपञ्चिकायां षोडशे marg. ३) किमयो° २.